

BISERIC'A SI SCÓL'A.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Ese o data in septemana : Duminec'a.

Pretulu abonamentului :	Pretulu insertiunilor :	Correspondintiele sè se adreseze Redactiunei dela „BISERIC'A SI SCOL'A“ in Aradu, la institutul pedagogicu-teologicu, éra banii la secretariatulu consistoriului romanu ortodoxu din Aradu.
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.—cr.	Pentru publicatiunile de trei ori ce contieniu cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte 4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.	
„ „ „ „ „ jum. anu 2 „ 50 „		
Pentru Romani'a si strainetate pe anu 7 „ — „		
„ „ „ „ „ j. a. 3 „ 50 „		

Plato si principiile lui pedagogice.

(Fine.)

Plato imparté societatea, carea compune statulu in trei clase, si anume : in meserias, plugari, negutiatori, o clasa, a dou'a clasa o forméza militarii, ér a trei'a este clás'a domnitoria. Sclavii nu numera nimicu. Ei nu se privescu de Plato ca persóne, ci ca lucruri, ér de clas'a lucratoriloru se ocupa fórté putienu. Ei traiescu, cá se servésca claseloru superióre din statu.

Pondulu principalu lu-pune Plato pre militari, din motivulu, ca din acésta clasa se iau domnitorii. Pentru militari propaga apoi comuniunea averii, si astfelu trecé in socialismu. Conform principiiloru sale comunístice pretinde Plato, cá pruncii se-i crésca statulu, asia, cá se-se ia inca dela nascere din sinulu familiei si se se crésca in institutele statului, astfelu, cá nici pruncii se nu-si cunósca parintii, dar nici parintii pruncii. Pruncii, cari la nascere voru aparé slabi séu defectuosi se-se espuna indata. Astfelu de prunci nu merita a fi crescuti, pentruca, dupace crescu mari, nu aducu statului nici unu folosu, din contra sunt numai o sarcina.

Dupace pruncii au ajunsu etatea de scóla, atunci sè-se instrueze in scólele statului, si anume in gimnastica, musica, cetire si scriere, dupa normele, de cari am vorbitu mai sus. Fetele sè-se desparta de prunci inca din anulu alu sieptelea, dar si ele sè-se instrúesca totu in aceleasi obiecte, cá si pruncii. Dupa ce pruncii trecu preste prim'a instructiune, atunci se despartu, si cei mai talentati se dedica sciintieloru, cu cari se ocupa pana in anulu alu treidiecelea alu etátii, ér cei mai putienu talentati, dar cu aplecare la manuarea armei remanu simpli militari. Cei cari nu aréta dispositiuni nici pentru sciintie, nici pentru arme, se trecu in clas'a de jos,

in clas'a meseriasiloru, si viceversa cei din clas'a meseriasiloru se trecu in clasele superióre.

Sciintiele, cu cari se ocupa mai antaiu fii de militari sunt : matematic'a, geometri'a si astronomi'a. Prin acestea se prepara pentru filosofia, de carea se ocupa mai tardiu. Acestea sunt sciintiele, in cari se instrúesca. In predarea acestoru sciintie Plato pretinde strictu observarea principiului : „non multa sed multum,“ pentruca nesciinti'a nu este celu mai mare reu, dincontra o spoitura de multe cunoscintie impreunata cu o rea educatiune este multu mai periculósa. De aceea tenerimea se nu se gramadésca cu pré multe cunoscintie, ci grigea de capetenia se fia indreptata, cá tenerii se-si cascige cunoscintie cât mai chiare, si sè-se deprinda la ordine si la intrebuintiarea buna a timpului. Cand ajungu tenerii etatea de 30 de ani se classifica, si se impartu de nou. Cei mai putienu cualificati se aplica in oficiele de statu, ér cei mai distinsi continua studiulu filosofiei, pana in anulu alu cincidiecelea alu etátii, cand cei dantai dintre ei devinu filosofi perfecti, si ca atari se primescu in clas'a domnitoriloru, si ocupa cele dantai functiuni in statu.

Defectulu principalu in sistem'a pedagogica a lui Plato este desconsiderarea influintiei cei binefacatórie a familiei, si omnipotenti'a, ce o da intru tóte statului. Cu tóte acestea pondulu celu mare, ce lu-pune Plato pre educatiune ca atare si pre educatiunea morala i-da mare insemnatate in istori'a cresterii omenimei. „Prim moralitate, díce Plato, sè-se inaltie omulu, si incât i-este datu, sè-se asemene lui Dumnedieu. Moralitatea consta apoi in dreptate, in infrenarea patimiloru. in santienia. Dumnedieu este celu mai dreptu, si nimenea dintre noi nu se aproiia mai tare de elu, decât celu ce a ajunsu gradulu celu mai inaltu alu dreptátii.“ Acést'a este in urmare si tient'a educatiunei.

„A invetiá pe cineva, cum se casciga bani, séu a-i dá unele cunoscintie, fara spiritu si fara semtiu de dreptate nu merita frumosulu nume alu educatiunei, pentruca póte cineva sè-se prícepa fórté bine la navigatiune, séu preste totu la specula, fara cá se poséda o adevarata educatiune. Numai din ómeni bine crescuti se facu ómeni buni, si numai prin ordine si disciplina se póte face cineva omu insemnatu.“

Astfelu Plato prin ideile sale a devenitu unulu din cei mai insemnati representanti ai elenismului atát cá filosofu, cât si cá pedagogu.

Cuventare

pentru dominec'a a XXV-a dupa Rosalie.

Dedicata Ilustratii Sale, Pré Santitului Domnu

IOANU POPASU

Episcopu'n Caranseboslui

„Se iubesci pre deaprópele teu cá ensusi pre pre tine“ (Luca X. 27.)

Isvorulu tuturoru virtutiloru, porunc'a cea mai mare, dela carea aterna legea si prorocii, ni o recomanda si ni o explica Iub. A. Mánt. nostru Cristosu in evangeli'a de astadi. *Se iubesci pre deaprópele teu ca insuti pre tine.*“ Dela virtutea acést'a depinde perfectiunea crestinesca si rodulu ei, mantuirea sufleteloru. Déca noi pas-tramu in inimile nóstre ura si dusimania séu macar numai nepasare fatia cu deaprópele nostru, atunci nu suntemu urmatori credintiosi ai dum-nediescului invetiatoriu Isusu, credinti'a nóstra este atunci desiérta, mórtea nóstra sufletésca sigura, macaru se avemu nedejde neclatita, macar se traimu in infrenare si curatienia, macar se fimu cât de blandi si de umiliti.

Tóte cele lalte virtuti crestinesci sunt cá unu trupu. Fara de densele viéti'a sufletésca nu se póte inchipui. Iubirea inse li este sufletulu lorn. Ea li da tari'a si viéti'a. Daca iéi sufletulu din trupulu omenescu, acést'a móre si putrediesce. Scóte iubirea din celalalte virtuti crestinesci si trupulu a muritu, ele nu mai folosescu nimicu. De aici se vede, ca omulu fara iubire este numai „arama sunatória si cimbalu resunatoriu.“

Dar óre cine este deaprópele nostru? Suntemu noi óre detori se-lu iubimú pre densulu? Si cum se-lu iubimú? Desi St. evangelia ni da respunsu lamuritu la aceste intrebari, totusi nu e de prisosu se ni le facemu de obiectu alu contemplarii nóstre de astadi. Se ne intrebamu deci seriosu:

a) cine este deaprópele nostru?

b) suntemu noi óre datori se-lu iubimú?

c) si cum se-lu iubimú pre densulu.

Voiu încercá se respundu la aceste intrebari asia cum ne invétiá credinti'a si St. maic'a nóstra bisericá. Éta isvorulu a tóta bunétatea, Duhulu santu, se se pogóra cu darulu seu in sufletele nóstre, se lumineze mintile nóstre si se aprinda inimile nóstre cu iubirea catra deaprópele.

a) Se iubescu pre deaprópele meu! Dara óre cine este acestu deaprópe? Au dóra acelu bogatu asupritoriu si nemilosu, carele trece rece pre langa suferintiele si nevoile mele, intréba lipsitulu? Au dóra acelu cersitoriu golamu si murdaru, carui'a din indatinare i-aruncu dinariulu meu? Séu dóra acelu bolnavu lipsitu, ce se sbuciuma in dorerile bólei sale gretióse, se fia deaprópele meu intréba bogatulu? Au dóra aceea veduva parasita si de toti uitata, séu dóra acelu orfanu necuratu si necioplitu se fia deaprópele meu? Totu eu pre unulu ca acél'a se-lu iubescu, eu carele sum indatinatu a petrece in societate alésa, intréba unulu? Au dóra acelu dusimanu alu meu, carele me invidiéza, me uresce, me strica si-mi face totu posibilulu necasu, se fia deaprópele meu, intréba altulu. Se-mi fia deaprópe acelu necredintiosu, carele mi-batjocuresce legea, si-mi prigonesce credinti'a, intréba acél'a. Inimiculu meu de mórte carele mi-uresce tiér'a, si deca i-ar fi cu potintia, ar pustii-o cu sabia si focu, acél'a se fia deaprópele meu, intréba acést'a. Asia se intréba toti, asia se lapeda toti de deaprópele: dómn'a de servitóre sí acést'a de domn'a sa; maestrulu de invetiácelu si invetiácelulu de maestrulu seu, stapanulu de naimitu si naimitulu de stapanulu seu. Fiesce carele din ei afla câte o cauza, din carea dice ca nu póte privi in celalaltu pre adeveratulu deaprópe.

Nu asia inse Iub. mei frati! nu asia. Asia cugeta vamesii. Asia facu paganii. Si voi, cari ve laudati cu legea vóstra, voi, cari ve mandriti cu numele de crestinu, voi cari ve bucurati ca traiti in tempulu darului si asteptati mantuirea, déca alegeti intre omu si omu déca pre unii íubiti si pre alti uriti, cu ce ve deosebiti de pagani, cu ce de vamesi? Au sunteti atunci mai buni decât preotulu impetrítu, carele a trecutu cu nepasare pre langa celu cadíutu in telhari. Au sunteti atunci mai pre susu de levitulu îngánfatu carele l'a privitu cu recéla? Nu nepasarea, nu ur'a, ci iubirea este semnulu nemincinosu pre carele poti cunósce pre adeveratulu crestinu. „Intru aceea ve voru cunósce ómenii, ca sunteti invetiácelii mei, de veti avea dragoste intre voi“ (Ioanu XIII. 35.) invétiá Dlu si ne poruncesce apriatu: „iubiti pre vrajmasii vostri, binecuvéntati pre cei ce ve blastema, faceti bine celoru ce

ve urescu si ve rogati pentru cei ce ve supera si ve prigonescu" (Mat. V. 44.)

Iub. A. Nu e ertatu cá etatea, séu genulu séu limb'a séu legea séu portarea se desbine pre omu de omu. Amendoi sunt asemene creati. Amendoi sunt avisati unulu la altulu. Fiesce carele este deaprópe celualaltu. Asia ne invétia Dlu in evangeli'a sa de astadi. Samarinenii desi de o nationalitate cu jidovii, totusi se deosebeau de acesti'a prin credinti'a lor. „Parintii nostri in muntele acest'a s'au inchinatu, éra voi diceți ca in Ierusalimu este loculu unde se cade a se inchina" (Ioan IV. 20). Cu tóta acést'a deosebire de lege inse ce face samarineanulu cu jidovulu cadiutu in telhari? Dóra lu-intréba, care este credinti'a, care starea care portarea lui? Nici de cum! Ci urmandu inimei sale milóse tórna untu de lemnu si vinu pre ranele lui, lu-radica pre animalulu seu si ducéndu-lu la cas'a de ospataria lu-preda in grij'a ospatariului. Din aceste se vede ca fiacare omu din lume este deaprópele nostru. Dar de aci urméza si aceea, ca

b) trebue se iubimu pre totu omulu fara ca se cautamu la fati'a, starea séu chiamarea lui. Elu este omu si cá atare are totu dreptulu se astepte dela noi iubire sincera. Pentru ce? intrebatu voi. Pentru ca densulu este fiulu Parintelui celui bunu si induratu carele „resare sórele preste cei buni si preste cei rei si ploua preste cei drepti si preste cei peccatosi" (Mat. V. 45.) Elu este chipulu lui Ddieu si asemenarea lui si ur'a ce i-o purtamu, inchide cu deseversire usi'a mantuirei dinaintea nóstra. Ur'a catra deaprópele dreptulu judecatoriu o privesce cá o ucide. „Totu omulu, carele uresce pre fratele seu este ucidetoriu de ómeni" (I. Ioan III. 15.) dice invetia-celulu celu iubit. Si cu totu dreptulu. Ca-ci stingendu-se iubirea din inim'a omului si loculu ei cuprindiendu-lu ur'a, dela densulu tóte se potu asteptá numai binele nu. Aduceti-ve aminte numai cine este isvorulu urei si alu dusimaniei cine este ucidetoriu dela inceputu! Fara indoicéla diavolulu. Mai reamintiti-ve ca ur'a a ucisu pre Avelu si a restignitu pre Mánt. Cristosu si usioru ve veti convinge ca ur'a este o patima esita din vapai'a iadului. Dar va dice cineva: ur'a nu ucide totudeun'a in fapta, ci mai multu este cá si unu focu, carele se mistue pre sine insusi. Este adeveratu. Cu tóte aceste ea aduce cu sine osánda vecinica, ca-ci dice Dlu: „Celu ce va dice fratelui seu: Nebune! vinovatu este maschei focului" (Mat. V. 22.) éra Iacob Apostolulu ne incredintiéza, ca „celu ce va pazi tóta legea si va gresi intrunu punctu s'a facutu tuturor vinovatu" (II. 10.) De aci vedemu inse ca ur'a catra deaprópele trage dupa sine osand'a, si e evidentu ca fara de iubirea deaprópelui tóte cele

lalte virtuti crestinesci nu folosescu nimicu. Voi credeti in Ddieu si ve laudati cu credinti'a vóstra cea tare. Dar ce ve folosesc voue credinti'a numai? Au nu credu si dracii in Ddieu si se cutremura? Voi ve radimati in nadejdea, ca Ddieu cá unu atotu induratu si prea bunu, ve va iertá peccatele vóstre. Ati uitatu inse ca Elu este si prea dreptu si resplatesce fiacaruia dupa faptele sale. Ati uitatu ce ve dice voue Fiiulu lui celu intrupatu: „De nu veti iertá ómenilor peccatele loru nici Tatal vostru celu cerescu nu va iertá voue peccatele vóstre" (Mat. VI. 15.) voi veniti in tóta dominec'a si serbatórea la bisericica si inaltiati din adanculu inimei rogatiuni ferbinti catra ceriu. Nu sciti voi inse ca „Ddieu pre peccatosi nu-i asculta?" (Ioan IX. 31.) Si voi se fiti implinitu tóta legea si se ve rogati cu tóta staruinti'a si infocarea, déca nu iubiti in adeveru pre deaprópele vostru, nu sunteti decátu numai nisce simpli peccatosi, ca-ci „nu totu celu ce-mi dice mie Dómnne! Dómnne! va intrá intru imperati'a ceriului, ci celu ce face voi'a Tatalui meu, carele este in ceriuri" (Mat. VI. 21.) dice Domnulu. Voi'a santa si nestramutata a lui Ddieu este inse: „se iubesci pre deaprópele teu ca insuti pre tine"

Nu e lipsa de indemnu Iub. A. cá sa iubiti pre consengenii vostri. Ce meritu veti si avea déca iubiti pre parintii, fratii, surorile, si pre fi vostri séu pre amicii si binefacetorii vostri? Au nu si animalele facu asemene? Au nu si iubesc hien'a puiulu si canele pre stapánulu seu? Acést'a nu este inse nici meritu nici virtute ci o simpla necesitate naturala. Meritu si virtute si simtimentu domnedieescu atotu fericitoriu este inse a iubi pre totu omulu din lume, ca-ci facendu asia dobandimu indestulirea cu noi insine, celu mai inaltu bunu pamantescu.

Din tóte aceste v'ati potutu convinge ca avemu datorinti'a de a iubi pre deaprópele nostru. Dar voi intrebatu:

c) cum se-lu iubimu pre densulu? Ca pre voi insive, dice Domnulu si apoi mai adauge: „câte voiti se ve fáca voue ómenii, faceti si voi lor asemene" (Mat. VII. 12.) Din cuvintele aceste poteti voi intielege Iub. A. in ce se cuprinde iubirea catra deaprópele. Se cuprinde adeca intru aceea se-i faceti tóte acele servitii, cate ati asteptá voi dela densulu fiind in asemene impregiurari. Unu lucru acést'a mai usioru si mai naturalu, decatu cum socotesce omulu in orbi'a si patim'a lui. Cugetati voi insive si ve veti convinge despre acést'a. Se iubesci pre deaprópele teu ca insuti pre tine, dice scriptur'a. Dar cum te iubesci tu pre tine crestine? Asia ca ai pofti se fi incungjuratu de totu aceea ce da farmecu vietii. Amaritiunea, necasurile si greutatile vietii

pamentesci ai pofti se nu le cunosci. Éra dulcetile placute, si bunuriie se te intempine in tóte dilele vietii tale. Vedi inse ast'a se cere se o faci deaprópelui. Procura-i totu ce-i e folositoriu ori bunu. Incérca seriosu a indepartá amaritiunea si necazulu si dorerea din inim'a lui. Contribue la adeverat'a lui fericire pamentésca si cerésca cu cuventulu si cu fapt'a, si tu lu-iubesci intru adeveru. Nu dice ca acés'ta este nenaturalu si ca ai face-o pre cont'a iubirei, ce ti o datorezi tie, ca-ci gresiesci tórté. Eu apelezu la judecat'a ta nepartiala, la sentiulu teu de dreptate si te intrebú: Déca tu celu seracu ai deveni la avere multa prin órecare favor alu sortii, ce ai pofti? Ca deaprópele teu se te pismuiesca si se cerce a te ruiná séu se te iubésca si se te pazésca, se te crutie? De ce nu stimezi, de ce nu pazesci, de ce nu cruti si tu deci pre fratele teu celu mai avutu? Daca tu celu bogatu ai seraci totalu, ce ai pofti? Ca bogatulu se tréca rece pre langa nenorocirea ta séu se te ajute? Dar de ce nu ajuti si tu pre cei seraci? Daca tu celu poternicu ai cadea sub stapânirea altui'a, ce ai dori se faca elu? Se abuseze de stapânirea lui in daun'a ta séu se te tracteze cu umanitate? De ce nu faci inse si tu asemine cu cei de sub tine? Daca tu ostasiule luptatoriu ai cadé imbrancitu inaintea vrajmasiului teu, ce ai pofti se-ti faca acel'a? Se-ti pustiésca tiér'a si pre tine se te predee mortii? Au nu mai bine ai vedé se-ti crutie patri'a si in tine se stimeze pre crestinulu, pre fratele pre omulu? De ce nu faci inse si tu asemenea cu vrajmasiulu teu invinsu? Daca tu preotule zelosu ai fi prigonitu pentru credintia de altii, ce ai pofti? Ca acei'a se-ti derime biserică, se-ti pangarésca credinti'a se-ti imprascie turm'a? Au nu ai pofti ferbinte, ca acei'a se privésca in tine unu frate, carele sub alta forma, đupa a sa convingere se inchina si invétia si pre altii se se inchine aceluasi Ddiu. De ce inse nu faci si tu asemene, cum voesci se-ti faca tie altii?

Iub. A.! Este o cauza a nóstra propria, in carea eu voescu se ve primescu pre toti de judecatori. Ce ati vrea se vi faca voue ómenii? Se ve iubésca ori se ve urasca? Se ve binecuvante ori se ve blasteme? Se ve ajute ori se ve prigonésca? Judecati si alegeti, cà-ci nu e greu de alesu! Daca inse in fakta si in adeveru voiti se vedeti bine aici pre pamentu, apoi nu uitati rogu-ve acéea invetiatura, ce se potriveste atât de bine cu frica omenésca: ce tie nu-ti place altuia nu face!

Iubirea deaprópelui este un'a dintre cele mai de frunte virtuti crestinesci, este isvorulu tuturor virtutiloru, este o virtute, fara carea nu este fericire adeverata, nu mantuire sufletésca.

Del'a dens'a aterna tóte celalte virtuti, tóta legea si prorocii „cà-ci aceea se nu comiti adulteriu, se nu ucidi, se nu furi, se nu fi marturia mincinósă, se nu poftesci si ori care alta porunca se cuprinde intru acestu cuventu: Se iubesci pre deaprópele teu ca insuti pre tine“ (Rom. XIII 8.)

Sciindu aceste tóte se ne sculamú din somnu Iub. A. se lucramú seriosu la mantuirea nóstra intempinandu pre deaprópele nostru nu cu dusimania si strimbatate, nu cu cearta si hulire, nu cu pisma si clevetire, ci iubire curata fratiésca, pofindú-i totu binele si contribuindu la fericirea lui cu cuventulu si cu fapt'a, cá se ni ajute si noue Atot poterniculu in ceasulu strimtórei si a necasului nostru Amin

Mihai Juica

presb. or. rom.

B.-Comlosiu in Novembre 1880.

Fisica fara recuizite.

E de comunu recunoscutu in sciintia, ca inventiunile cele minunate, s'au facutu prin mijlócele si recuizitele cele mai simple. Cu deosebire ne convinge despre acestu adeveru fisic'a; unde fenomenele si legile cele mai insemnate, le potemu infatiosia si esplica prin astfeliu de experimente; la cari in loculu recuiziteloru speciale si scumpe, ne potemu folosi de cele mai simple lucruri din casa. O lingura de argintu, o pareche de stiela din ochelari, unu vasu de uiega, câteva bucati de hartie, suntu tóte recuizitele, cu ajutoriulu carora se potu infatiosia, mai jumetate din legile geometriei optice. Cateva bucati de cera rosie, unu petecu de panura, matasa, hartie, unu acu cu capu si si o ruda de uiega sunt de ajunsu pentru o mana desteră, pentru esplicarea multoru fenomene electrice. Aceste sunt astfeliu de recuizite, cari ori si cine si le póte castiga si manua fara nici o greutate. Pentru a-le intrebuintia in sa cu succesu, se cere canoscintia positiva si pricepere corecta a fenomeneloru ce diferiteles experimente probéza.

Legea mecanicei statorita inca de Neyton la an. 1686 suna: „Tote corpurile remanu in odihna séu miscare, pana-ce o putere din afara nu le silescu a-si schimba positiunea.“ Acestu principiu mechanicu, de comunu lu-numescu si „legea inértiei, trandaviei, lenei séu inaptitudinei corpuriloru“ de si de multe ori in asia forma si atât de imperfectu se manifestéza, cât nu se póte intielege. Legea dice: ca déca nu e o putere din afara nici directiunea nici iutial'a miscarei nu se schimba. Pentru schimbarea fiacarei stari de miscare, se cere o putere din afara. Pentru a misca unu corpu mai departe trebue o putere, nu pentru ca corpu in sine este inertu, ci pentru cà are volumu. Cu cât e mai mare volumulu corpului, cu atât este mai greu de-alu misca mai departe. Déca odata e miscatu, ér trebue o putere ca se-lu oprimu. Asia daru, in ambe casurile, si pentru alu misca si pentru alu opri ne trebue putere.

Voiu aminti aci cateva experimente, cari se potu explica prin acésta lege, si totodata o si apróba.

Asiediamu pe marginile a doue scaune doua pocale. Pe aceste unu batiu pe câte unu acu, cari suntu inpunse in capetele batiului. Acum, déca cu o ruda grea de feru, dam tare si repede in mijloculu batiului, acell'a se rupe, fara de a se intempla ceva cu pocalele séu acele; pe cand déca vom apesa batiulu numai usioru, se voru sparge pocalele séu se voru rupe acele, séu si pocalele si acele. Infatiosierea acésta ne-o explica legea inertiei fórte simplu. Lovitur'a cu asia potere si iutiala sa facutu, incât apasarea nu a avutu tempu se ajunga la pocale si ace, cari nici-ca sau miscatu, pana-ce batiulu sa ruptu in doue.

Legea inertiei se mai póte proba si prin urmatóriu esemplu.

Se punemu pe calamariulu cu tinta, unu biletu de vediata séu o carte de jocu, si pe acésta unu darabu de arama, unu banu séu altu corpu greu. Atunci cu degetulu mare si aratatoriu prindemu cartea si o smacimu iute afara, ea se duce mai departe, lasandu corpulu asediatu pe ea in locu.

Luamu o sticla de vinu in a carui grumazu intra unu banu. Punemu pe gur'a sticlei o carte de jocu si pe acésta unu banu. Smacimu iute cartea afara, si banulu va pica in sticla. — Asia frumósa incercare e si urmatórea.

Facemu din hartia unu cercu, si-lu asiediamu pe gura sticlei de vinu. De asupra cercului punemu unu banu, care intra in grumazulu sticlei. Impingemu cerculu in partea din afara, acell'a pica cu banu cu totu. Lu-smacimu cerculu din partea din launtru iute, va sbura mai departe si banulu va pica in niéga.

Inca unu esemplu. Acatiamu susu de unu firu tare o cugla de lumina, séu o greutate de câteva chilograme. De partea de din josu a cuglei, acatiamu ér unu astfeliu de firu. Déca firulu de din josu lu smacimu tare se rupe fara se se rupa si celu de asupra. Déca am fi voitu se rupemu firulu de susu, atunci ar fi trebuitu se tragemu de firulu de din josu meren. Dar firulu de din josu lu-am trasu cu asia iutiala, de acell'a sa ruptu, inainte de ase misca cugla se rupa si firulu de sus. Incercarea acésta o potemu schimba. Pe greutatea acatiata in cósta intiepenimu unu firu, déca acell'a lu-smacimu tare in directiunea orizontala elu se rupe, pe cand greutatea remane nemiscata. Mai frumosu probéza legea inertiei lumin'a de seu aruncata din pusca, care prin scandura face gaura.

Inca unu esemplu. Asiediamu un'a presta alt'a vre-o 12 bucati de ascii in forma de caramida, séu petrii de domino, asia ca lungimea se intréca latimea. Cu unu cutitu impingemu iute pétr'a de desuptu, asta se duce, pe cand cealalte remanu in locu.

Sar póte aduce inca si mai multe esemple, cari tóte adeverescu legea inertiei, dar spre acelu scopu aru trebui se intrebuintiamu recvisite speciale, de cari, dintre invetiatorii nostri putini voru avea. Aceste le-am adusu cá cele mai usióre, cari cu putiena ostenéla din partea invetiatoriului, voru produce fórte multu. Insemnatatea acestui studiu si in scól'a poporala e prea constatata, decât se se mai póta discutá asupra-i. Atât cá sciintia, care contribue fórte multu, la desvoltarea inteligentiei, formarea judecatii prin deductiuni si la ascutirea min-tei de a cuprinde mai usioru; cât si ca unu mijlocu de a produce in scolari voia, silintia si interesu

catra scóla si invetiatura. CREDU CA FIACARE INVETIATORIU, CARE A PROPUSE ACESTU STUDIU SE VA FI CONVINSU, CA NICI UNU STUDIU NU ESTE ASEULTATU DE ELEVI, CU ASIA ATENTIUNE INCORDATA, INTERESU SI PLACERE, SI CU CE BUCURIA DAU RESPUNSURILE DUPA CE AU CUPRINSU PROPUNEREA, SE INTIELEGE, DÉCA SE FACE ACÉST'A CU CUNOSCINTIA DEPLINA DIN PARTEA INVETIATORIULUI. CELU PUTIENU LA PROPUNEREA ACESTUI STUDIU, NU POTEM SE NE PLAN- GEMU DE MANUALE, CÁCI AVEMU O GRAMADA DE ELE, DINTRE CARI ALU DLUI G. POP'A ESTE CU CARE NE POTEMU AJUTA SI IN LIPSA DE CUNOSCINTIE MAI LATITE. ARU FI INSE DE DORITU, CA DNII AUTORI LA COMPUNEREA STUDIELORU DE SCÓLA SI CARI AJUNGU IN MANA POPORULUI, SE SE MARGINÉSCA CÁT SE PÓTE PE LANGA LIMBA POPORULUI, UNDE DE SIGURU VORU AFLA DESTUI TERMINI FÓRTE BUNI, ÉR CARI NU SE AFLA TOCMAI POTRIVITI, AR FI DATO- RINTI'A LITERATILORU NOSTRI DE A FORMA DIN LIMBA POPORULUI, PRECUM SE FACE ACÉSTA LA ALTE NATIUNI. TRE- BUIE SE SCIM, CA NU TOTI INVETIATORII NOSTRI AU ESITU DIN SCÓLELE BLAJULUI SÉU BRASIOVULUI, CI MULTI CHIAI DELA CÓRNELE PLUGULUI, APOI TREI ANI DE PREPARANDIA, PE LANGA ASIA CUNOSCINTIE PREGATITÓRE, SUNTU PEA PU- TINI DE A INVETIA O LIMBA PERFECTU. POFTIMU APOI A ES- Plica eleviloru unu cuventu care singuru nu-lu pri- cepi. Ba chiar déca lu-pricepi, lu-spuni de diece ori si totu nu esci priceputu. D. e. Unele piese de ce- tire fórte instructive si frumoase, dar suntu intorto- cate cu atâtea neologisme, incât tóta ostenéla e in- zedaru. Nu scia pentru ce mai tienemu atât de multu la latinisarea limbei? Póte totu numai din motivu, ca se convingemu pe dragii nostri compatrioti, despre originea nóstra gloriósa? Iucru zadarnicu! Cáci Dlu Hunfalvy ne dehiara in lumea larga, adi de serbi, mane de bulgari, rusi, tataru si avari, numindune cand rumun, rumuny, rumen, vlah si volah etc. etc. Noi inse ce se facemu fatia de asia intieleptiune? Se ne silim pe tóte terenele a ne aratá demni de viétia, si voru fi fostu strabunii nostri ori cine, ba- remu intru atât de demni, ca Dlu Hunfalvy cu ar- mada lui, acarei gloriósa origine se suie pana pe tiermurii marei caspice. V. Apahidea.

(Va urmá.)

Literatura religiósa populara

adunata de Episcopulu Melchisedek.

(Continuare.)

COLACARIE.

sau Discursuri populare la Nunta.

Cand vine nunt'a ca se iee mirés'a, atunci intra in cas'a miresei colacariulu, cu doi voinici, si uréza asia :

Buna diu'a! buna diu'a! nunta frumósa,
In cas'a Dumiloru vóstre!

Nu ve vomu întreb'a de viétia,
 Ca scimu ca este cu dulcétia,
 Nici de traiu, ca este frumosu,
 Din mil'a Doámului Cristosu.
 Dar Dumnevóstra se ne întrebati:
 Ce umblati, ce cautati?
 Noi, ce umblam, ce cautam?
 Sama bine se ne dam.
 De vreme ca a-ti statutu a ne întreba,
 Noi sám'a pre bine vom da.
 Si dumnevóstra se nu socotiti
 Ca suntemu nisce ómeni pribegiti.
 Ca imperatulu nostru de cu sara,
 Au datu veste in tiara,
 Si multe osti se adunare
 Si au purcesu la venare.
 Si au umblatu codrii infrunziti,
 Campii cei in floriti,
 Munti si dealuri reci,
 Si vaile cu isvóre si salci.
 Si alu nostru putérnicu imperatu
 Peste nici o urma de fiara n'a datu.
 Si strinse sfetnici si Filosofi,
 Archierei si Bogoslovi.
 Si toti l'au sfatuitu si l'au indemnatu,
 Se mérga in campulu Rusalimului ¹⁾ la venatu.
 Pamentulu au incunjuratu,
 Si peste urma de fiare au datu.
 Imperatulu nostru ér strinse Filosoffi,
 Archireii si Bogoslovii;
 Cu ei se sfatuea si graea,
 Care, cum capulu i ajungea.
 Eara dintre toti s'a alesu unulu mai micu de statu,²⁾
 Dar mai vrednicu la respunsu si sfatu.
 In picioare elu ca s'a sculatu
 Si din gur' asia a cuventatu:
 „Bucura-te imperate! Ca acést'a este urma de zina,³⁾
 Ca se fie cu imperatulu impreuna.
 Bucura-te imperate! Cà acést'a este flóre de Raiu,
 Ca se fie imperatiei tale de bunu traiu.“
 Si atunci tenerulu imperatu
 In scari de argintu s'a inaltiatu,
 Si peste tóta óstea a cautatu,
 Si m'au alesu pe mine, cu acesti doi voinici,
 Ca pe nisce slugi ai lui mai mici,
 Din cei mai buni barbati
 Si la graiuri invetiati.
 Si ne-au trimisu pe semnele pamentului,
 Pe crangurile ceriului,
 Pe lumina steleloru,
 Pe curgerea apeloru.
 Cand la acésta cinstita casa,
 O stea din ceriu josu ni se lasa,
 Respunsulu acum in graba se ne ésa.
 Conaculu deci se ne gatiti,
 Cá pe imperatulu se primiti.
 Buti cu vinu,
 Siuri de fenu,

¹⁾ Ierusalimulu, cá unu locu sfantu, se pomenesce aici nu-mai spre a inaltia valórea locului de unde se ia mirés'a, si spre a curteni pe parinti.

²⁾ Turnur'a acést'a se gaseste fórte adeseori in povestile romanului: adica minte mare la persóne, care la vedere s'ar paré mai josu decat altii.

³⁾ Zin'a, zinele, suntu zei de partea femeésca. Ideo si numire remasa din idolatrie. Ea esprima o fiintia superióra, cu calitati divine.

Ialovítia grasa,
 Copil'a cea frumósa,
 Se siada cu imperatulu la masa
 Ca imperatulu nostru nu vine cu vr'o manie,
 Nu cu arme, sau cu vr'o tarie,
 Nici cu sabie frantiuzésca,⁴⁾
 Ca pe Dumnevóstra se ve ingrozésca.
 Ci au venitu,
 Càci au auzitu,
 Ca aici este o flóre de infloresce,
 Si a rodi nu rodesce.
 Si a venitu se o ia si se o duca peste munti curunti
 Pana la ale Dumnisale curti.
 Si acolo, de in floritu va in flori,
 Dar si róda va rodi,
 Si mai bine ei va fi,
 Si noue se ne dea doi colacei
 Impletiti si frumusiei,
 C'o mana se-i luam si cu alta se-i damu.
 Ca nu cumva se ne insielamu.⁵⁾
 Si doue naframi de inu,
 Cusute totu cu firu,
 Se lege la fréele cailoru,⁶⁾
 Ca multiamita colacailoru.
 Cand caii din capu voru ridica,
 Naframile inea voru salta.
 Si multu s'a bucúra alu nostru imperatu,
 Cà ne-am facutu slujba adevératu.
 Aminu.

Colacarie se numescu tóte discursurile ce tiene colacariulu la nunta. Celu dantaiu este acést'a, alu doile acelu de ertaciune, si alu treilea acelu pentru paharu.

(Va urmá.)

D i v e r s e .

* Cestiunea retiparirii cartiloru bisericesci, precum cetimu in diurnalulu „Timpulu“ s'a resolvatu. Erau in acésta cestiune in sinulu St. Sinodu doue opinii; cea d'antai era se se retipareasca acele carti cu litere cirilice si cu fórte mici modificari de text acolo unde cuvintele vechi suntu apópe lipsite de intielesu astadi, si pentru cari limba vorbita acuma de poporu are alti termini; a dou'a opinie era sa se retipareasca cu litere latine si cu modificari de text mai radicale. Discuti'a neputendu iesi la càpetu, era vorba se se amane deslegarea acestei cestiuni pana la viitórea sesiune a St. Sinodu, si in acestu intervalu se se dea publilitatii cele dóne propuneri cu

⁴⁾ CREDU ca mai din vechime va fi fostu sabie turcésca; càci acele erau vestite. Sabi'a frantiuzésca mai tarziu au ajunsu la sciinti'a tieranului romanu; si anume de pe cand se latise in tóta lumea bravur'a franceza sub Napoleonu celu mare.

⁵⁾ Prin acést'a se curtenesce mirés'a, dand a intielege, ca este asia de mestera si alésa, încât chiar uitandu-se multu la lucrulu ei, unu holteiu póte a-si perde cumpatulu, si a deveni din colacariu chiar peitoriu pe sám'a sa.

⁶⁾ Este obiceia, ca mirés'a singura se lege la fréele cailoru câte o neframa.

argumentările lor *in extenso*, pentru a se obține și parerea publicistilor competenți în materie. Asupra acestor'a, d. ministru de culte a făcut o a treia propunere: se se tipareasca o editie cum o cere cea d'antai opinie, o alt'a editie cum o cere a două opinie, însă numai cu modificările de text propuse de opinia cea dantai; afara de aceasta se se dea amanduror editiilor unu caracteru oficialu egal, remanendu ca publiculu și partea preoției se uzeze de editi'a pe care o va găsi mai potrivita cu cultur'a și temperamentulu individualu. Acesta a treia propunere a prevalat și a fost adoptata de unanimitatea membrilor prezoți ai St. Sinodu.

* **Discursulu de tron**, prin care A. S. R. pincipele romaniei Carol I. a deschis sesiunea ordinară a corpurilor legiuitorie, espunendu situațiunea internă și esternă a statulu romanu, constata ca relațiunile esteriore ale Romaniei sunt din cele mai bune. Independenti'a Romaniei a fost notificata tuturor capilor de stat, și a fost primita pretutindeni cu o via satisfaciune. Astfel guvernulu și corpurile legiuitorie și voru potredreptă tota atentiunea asupra afacerilor interne. Situațiunea financiară tierii încă este favorabilă în urm'a silintielor de îmbunătățiri seriose aduse în administratiunea financiară, dar mai ales în urm'a studiului conscientios, ce a condus camer'a în alcătuirea bugetelor și a spiritulu ei de economie bine întielă și apropiata trebuințelor tierii.

Instructiunea publică, de alu carei'a modu de organizare aternă viitorulu tierii a atras atentiunea deosebită a guvernulu. De aceea guvernulu va substerne unu proiectu de lege mai corespunditoriu cu interesele și aspirațiunile tierii.

Pe terenulu economicu Romani'a trebuie se între pre o cale mai largă, pe care o reclama atât pozițiunea cât și interesele ei. De aceea ministru de lucrări publice va prezenta o situațiune asupra stării lucrărilor publice. Statulu romanu a devenit stepanu asupra cailor ferate, și astfel încă în cursulu acestui anu a potut aduce faptulul acest'a o usurare agriculturii și comerțulu, reducendu-se în modu însemnatu tarifele de transportu ale cerealelor.

În ceea ce privește forțele militare anulul acest'a s'au creat 14 regimente de dorobanți, 4 regimente de calarasi și unu batalionu de geniu, și s'au făcutu mai multe îmbunătățiri în armata.

La fine discursulu de tron enuncia armatoarele: Uniti cu totii, Adunari Legiuitorie și Puterea executivă se ne damu unu sprijinu reciproc, spre a atinge scopulu comunu: Binele Patriei. Prin viteji'a armatei noastre s'a ridicat prostigiulu tierii, încrederea în sine și respectulu ce impune unu nobil patriotismu. Prin unirea Domniilor voste, prin activitatea Domniilor voste, laborioasă și productivă, se probam că suntem tot atât de barbati în luptele pacifice ale dezvoltării noastre interiore și că meritam a ocupa locul ce am luat între națiunile independente ale Europei. Sesiunea ordinară a Corpurilor Legiuitorie este deschisă.

* **Himenu.** Domnulu *Georgiu Purcariu*, contabilu la epitropi'a fondurilor comune dieceselor Aradu și Caransebesiu a încredințat în ziua de 18/30 Noemvrie pre amabil'a domisoară *Mari'a Precupasiu* din Nadlacu. Le dorim viața fericită.

* **Asupra cutremurulu de pământu dela Agramu** s'au ținutu în Vien'a mai multe prelegeri.

Între alții a prelesu *Rudolf Falb*, care a făcutu studii vaste asupra cutremurulu și care a caletorit multu pentru scopulu acest'a și în Americ'a. Elu constata că rezultatu alu studiilor sale de 13 ani, a) că lun'a are o mare influență asupra cutremurulu de pământu b) că întotdeauna prim'a sguditura este cea mai tare. Afara de acest'a e constatata și influența sôrelui asupra miscarilor din interiorulu pământulu. În totalu s'au numerat până acuma 5500 cutremure de pământu și din aceste cele mai puține în Iunie. Acest'a nu s'a observat numai în emisfer'a nordică, ci și în cea sudică. În Chili, unde se pórta unu catalogu exactu asupra cutremurelor de pământu, e constatatu acest'a. Asemenea între 1053 de cutremure în Elveti'a, cele mai puține în Iunie. Cele mai vechi studii asupra cutremurulu de pământu s'au făcutu de *Lucretius* și de *Seneca*. Ei susțin teoria surparei, care astăzi nu se mai pôte admite. O alta explicare ar fi aceea a miscarilor produse prin gruparea și apasarea muntilor. Acest'a teoria ar trebui se dovedesca înainte de tôte, că asemeni miscari se petrec și pe suprafața pământulu și acest'a nu s'a potut documenta până acuma; caracterulu fizic alu sguditurelor de pământu vorbesce în contra acelei teorie. O alta teoria este așa numit'a teoria a vaporulu (Humboldt); ea susține, că vaporurile subterane ar produce sguditurele prin apasare asupra côlei pământulu și că vulcanele ar fi așa dicendu nesce venturi ale craterelor de sub pământu. Dacă teori'a această ar fi exactă, atunci înaintea facerii erupțiunii vulcanice ar trebui se fie vr'unu cutremuru, pentru că vaporurile ar trebui se apese asupra côlei pământulu. Fôrte arare-ori înse erupțiunile *Vesuvulu* și ale muntelui *Aetna* sunt acompaniate de cutremuru de pământu. Nu aparinti'a cutremurulu de pământu întotdeauna și pretutindeni urmăz unor legi anumite și acesete sunt a se căuta în influența lunii și a sôrelui asupra pământulu. Teori'a acest'a corespunde mai multu dezvoltării istorice a pământulu și a stelelor. Cu cât e mai mare teritoriulu, pe care se produce sguditur'a, cu atât mai afundă trebuie se fie poterea, care apasă spre suprafața pământulu. La 16 Decembre, — adauge *Falb*, — voru avé locu constelațiuni de sôre și luna, cari voru justifică calculatiunile mele.

„G. T.“

* **Unu casu de letargia.** Înainte cu câte-va zile a fostu înmormentat la Paris unu neguțitoriu de pôme. Ceremoniile religioase se seversira în biseric'a St. Augustinu și conductulu funebru ajunsese deja în cimiteriulu Saint Quen, când de odată unulu din impegiații societății „des pompes funebres“ striga: „Mortulu vorbesce!“ — „Esti nebunu ori beatu“ ei respunse unu altulu și începura deja a asedia cociugulu în grôpa când dintr'o dată toti cei de fatia audira respicatu strigare: „Ajutoriu! Ajutoriu!“ Pentru unu momentu toti erau înarmuriti de spaimă, după aceea înse scôseră érași cociugulu afara și-lu deschisera — preocupatiulu érá în viața! Elu, care se credea mortu, a fostu transportat în locuința s'a și se dice, că s'a reculesu atât de bine, încât în sanatosirea lui se astépta cu siguritate.

„Rom.“

* **Necrologu.** *Juliu Barodosy* Inspectoru școlasticu alu comitatulu Iasigia, Cumania mare și Solnocu din preună cu sôti'a sa *Irina* nascuta *Nistoru*, în numele lor, cătu în celu alu copiilor minoreni *Corneliu*, *Valeria* și *Aurelia* cu

inima sfasiata de durere anunta, ea pre iubita lor
ficia *Otilia* in etate de 6 ani si 2 luni in urma unui
morbii indelungatu de scarlatu a incetatu din viati'a.
Remasitele pamentesci ale prea placutei copile s'au
astrucatu in 24 Noemvre a. c. la 3 ore dupa amedia
din locuintia parintiloru — strada sarei, — dupa
ritulu catolicu in cimiteriulu comun. Solnocu. in 23
Noemvre 1880. Fie'i tierina usi'ora si memoria bine-
cuventata!

Concursu.

Pe parochi'a de clas'a I din *Ghirod'a*, inzestrata
cu emolumintele: 32 jugere, cas'a parochiala cu $\frac{1}{2}$
jug. intravilanu, 2 jugere estravilanu, birul dela
200 numere din *Ghirod'a*, si 26 numere din *Iberland*,
se escrie concursu *pana in 21 Decemvre 1880*, cand va
fi si alegerea. Reflectantii, cu calificati'a receruta, au
a se presentá, in biserica spre documentarea desteri-
tati' sale in cantari si rituale in vreo dumineca, si
a substerne recursele lor *pana in 20 Decemvre*, adre-
sande Comitetalui, in manile protopresviterului trac-
tualu *Meletiu Dregheciu* in *Thimisi'ora*.

Comitetulu parochialu

Cu scirea si invoirea mea: **Mel. Dregheciu** m. p. Prot. Timis.

Pentru ocuparea posturilor vacante invetiato-
resci din tractulu *Pestesiului Cottulu Bihoru* se es-
crie concursu

1. *Brato'a* cu terminulu de alegere *pe 8 Decemvre*
st. v. a. c. Emolumintele suntu 160. fl. v. a. 6. cubule
de bucate — lemne la trebuintia, si quartiru liberu.

2. *Pestesi* cu terminu de alegere *pe 7. Decemvre*
a. c. st. v. Emolumintele suntu: 60 fl. v. a. 20. cu-
bule cucuruzu, — lemne la trebuintia, si quartiru
liberu

Doritorii de-a ocupa vreun'a din aceste statiuni
suntu poftiti a-si trimite recursele instruate cu do-
cumintele necesarie *paua la terminele suspomenite*
— inspectorului Cercualu de scóle *M. O. D. Teodoru*
Filipn p. u. Elesd, preparandii absoluti voru fi pre-
feriti.

Lugasiulu de sus la 5. Noemvrie st. v. 1880.

In contielegere cu Comitetele parochiale

Teodoru Filipu m. p.
inspec. cercualu de scóle.

De órece antai'a data nu s'au aratatu nici unu
concurinte, pentru ocuparea postului invetiatorescu
din *Valádieni* pe basa otaririi comitetului parochialu
din 1877 ddtó. 26 Iuniu si la ordinaciunea ven. Cons.
din 17 l. tr. Nr. 548 S, se publica de nou concursu
cu terminu de o luna pre langa urmatórele emoluminte:

150 fl. salariu anualu in bani gata,
28 meti de cucuruzu ferîmatu.
5 fl. pentru scripturistica
8 stengeni de lemne de focu pentru sine si
pentru scóla.

2 jugere de livada si quartiru liberu cu gradina
de legume.

Doritorii de a ocupá acestu postu, au se sub-
stérna suplicele lor prin oficiulu protteralu din *Ca-
ransebesiu* adresate catra comitetulu par. si prove-
diute cu documintele prescise de statutul org.

Caransebesiu 14. Novembre 1880.

Nicolae Andreeviciu. m. p.
protop. tractualu.

Pentru postulu de capelanu incuviintiatu de
ven. Consistoriu diecesanu pre langa parochiulu al 3-
M. *Eremia* din *Ezerisiu* se publica concursu *cu ter-
minu de 30 de zile* pre langa emolumintele specificate
si statorite in sensulu regulamentului pentru parochii
§. 13. lit. a. b. c. d si e. si adeca:

$10\frac{3}{4}$ jug. parte aratura parte fenatiu, care facu
 $\frac{1}{3}$ parte din sesia parochiala.

$12\frac{1}{2}$ meti de cucuruzu in bóbe care facu $\frac{1}{3}$ parte
diu birulu intregu anualu si

20 fl. v. a. din venitul stolariu, socotitu dupa
calcululu diametralu a celoru 5 ani din urma.

Concurentii au se substérna suplicele inzestrate
cu documintele de cualificatiune prescise de stat.
org. -si de norm. cons. *pana la numitul terminu*
prin oficiulu protopresb. din *Caransebesiu*.

Ezerisiu in 13/25 Novembre 1880.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu prea on. d. protter tractualu.

Pentru ocuparea postului de capelanu classa II.
langa veteranulu parochu *Constantinu Martinoviciu* din
Topolovetiu, pin acést'a se escrie concursulu, cu ter-
minu de alegere pe diu'a de *21. Decemvre st. vechiu a. c.*

Emolumintele suntu: 10. jugere din sesiunea
numitului parochu; a trei'a parte din venitele stolari
dela 135. nri de case, si totu a trei'a parte din biru,
socotitu câte 20. oca de cucuruzu in bómbé, dela
fiacare nru de casa.

Recursele ajustate conformu presciseloru sta-
tutului organicu si adresate respectivului Comitetu
parochialu, suntu *pana la 20. Decembre a. c.* a se
tramite parintelui protopopu *Georgiu Cratiunescu* in
Belintiu; avendu recurentii conformu §-lui 8. din
Regulamentu a se presentá in biserica deacolo spre
a-si aretá desteritatea in cantari ori cuventari bi-
sericesci.

Topolovetiu 16. Novembre 1880.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **G. Cratiunescu** m. p. prot.